

VIJESTI

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP

GLAGOLJSKA TRADICIJA U POVIJESTI SLAVENSKE PISMENOSTI

ГЛАГОЛИЧЕСКАЯ ТРАДИЦИЯ В ИСТОРИИ СЛАВЯНСКОЙ
ПИСЬМЕННОСТИGLAGOLITIC TRADITION IN THE HISTORY OF THE SLAVONIC
LITERACY

(Zagreb, 21.– 27. listopada 2013.)

Povodom 1150. obljetnice moravske misije svetih Ćirila i Metoda i stvaranja slavenske pismenosti i književnosti (863.–2013.) u Zagrebu je od 21. do 27. listopada 2013. godine održan Međunarodni znanstveni skup *Glagoljska tradicija u povijesti slavenske pismenosti / Глаголическая традиция в истории славянской письменности / Glagolitic Tradition in the History of the Slavonic Literacy*. Pod visokim pokroviteljstvom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske,¹ or-

ganizirali su ga: Staroslavenski institut iz Zagreba, Институт славяноведения Российской академии наук (РАН), te Odsjek za kroatistiku i Odsjek za istočnoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Prvi put u povijesti ovih uglednih institucija ostvaren je iznimno uspješan i višestruko inspirativan oblik konferencijske međunarodne suradnje hrvatskih i ruskih znanstvenika slavista.

Važnost ovoga međunarodnoga skupa potvrdio je i odaziv oko 60 sudionika iz najuglednijih hrvatskih, ruskih, austrijskih, bugarskih, njemačkih i talijanskih akademskih, sveučilišnih, znanstveno-istraživačkih i kulturnih institucija.²

¹ Njihovoj su se temeljnoj financijskoj potpori donatorskim priložima pridružili Privredna banka, Hrvatska gospodarska komora i Aquaviva (svi sa sjedištem u Zagrebu).

² Usp. npr.: Tanja KUŠTOVIĆ, Ruski i hrvatski slavisti o glagoljici. Znanstve-

To su: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU) u Zagrebu; Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci; Институт русского языка им. В. В. Виноградова РАН; Институт славяноведения РАН; Институт славяноведения и балканистики РАН; Факультет иностранных языков и регионоведения; Филологический факультет Московского государственного университета им. М. В. Ломоносова; Filozofski fakulteti hrvatskih sveučilišta u Osijeku, Rijeci, Splitu, Zadru i Zagrebu; Кафедра музыкальной этнографии и древнерусского певческого искусства Санкт-Петербургской государственной консерватории им. Н. А. Римского-Корсакова; Казанский федеральный университет; Staroslavenski institut iz Zagreba; Софийски университет »Св. Климент Охридски« – Факултет по славянској филологији; Università degli studi di Urbino; Università di Bari – Dipartimento di Lettere, Lingue, Arti, Italianistica e Letterature comparate; Università di Pisa; Università di Udine – Dipartimento di Lingue e letterature straniere; Волгоградский государственный университет; Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije Dag Hammarskjöld u Zagrebu, te Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.

Prema predviđenom *Programu* koji

ni skup *Glagoljska tradicija u povijesti slavenske pismenosti* održan u Zagrebu. *Vijenac* 515., 28. studenoga 2013. <http://www.matica.hr/vijenac/515/Ruski> i hrvatski slavisti o glagoljici/ [2.10.2014.]

je, kao i zagrebačko izdanje *Programske knjižice sažetaka* otisnut dvojezično,³ svečanost otvorenja održana je 21. listopada 2013. godine u Nadbiskupijskom pastoralnom institutu u Zagrebu. Nakon intoniranja hrvatske himne brojnim su se uglednim uzvanicima, sudionicima i svima nazočnima, prigodnim pozdravnim govorima obratili: predsjednica Organizacijskoga odbora, ravnateljica Staroslavenskoga instituta u Zagrebu Marica ČUNČIĆ; akademik Stjepan DAMJANOVIĆ u ime predsjednika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, akademika Zvonka KUSIĆA;

³ Usp.: *Međunarodni znanstveni skup povodom 1150. obljetnice moravske misije (863.–2013.) Glagoljska tradicija u povijesti slavenske pismenosti / Глаголическая традиция в истории славянской письменности / Glagolitic Tradition in the History of the Slavonic Literacy*. Program i sažeci izlaganja. Marica ČUNČIĆ; Ana KOVAČEVIĆ (ur.). Zagreb: Staroslavenski institut, 2013.; http://www.stin.hr/multimedia/PROGRAM_Glagoljska_tradicija_u_povijesti_slavenske_pismenosti.pdf; *Slavia Christiana: язык – текст – образ. Glagoljska tradicija u povijesti slavenske pismenosti / Глаголическая традиция в истории славянской письменности*. Zagreb: Staroslavenski institut; Odsjek za kroatistiku i Odsjek za istočnoslavenske jezike i književnosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – Москва: Институт славяноведения Российской академии наук; Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова; при поддержке Россотрудничества, 2013.; http://slaviachristiana.ru/files/Glagoljska_2013_print.pdf.

Наталья ЗАПОЛЬСКАЯ, u ime ravnatelja moskovskoga Instituta za slavistiku Ruske akademije znanosti K. B. НИКИФОРОВА, ujedno predstavnica Fakulteta stranih jezika Moskovskoga državnog sveučilišta te ruske vladine agencije »Россотрудничество«, prodekan za organizaciju i razvoj Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Mateo ŽAGAR u ime dekana Damira BORASA, Dmitrij GOROHOV, izaslanik veleposlanika Ruske Federacije u Republici Hrvatskoj, Njegove Ekscelencije Roberta MARKARYANA, te ravnatelj Nadbiskupijskoga pastoralnoga instituta u Zagrebu Tomislav MARKIĆ.

Usljediла su dva sažeta informativna priorćenja. U prvome, *Презентация сайта научно-образовательного семинара Slavia Christiana: язык – текст – образ*, Арина МИХАЙЛЕНКО izložila je ciljeve, zadatke i funkcije izrade internetske stranice znanstveno-obrazovnoga семинара *Slavia Christiana: jezik – tekst – слика*⁴ kao značajnog elektronskog resursa Instituta za slavistiku Ruske akademije znanosti u Moskvi. Potom je Наталья ЗАПОЛЬСКАЯ, *Презентация книги научно-издательского центра «Индрик»*, predstavila dojmљiv izdavački

⁴ O kreativnoj koncepciji, ciljevima, sudionicima te o dosada ostvarenim, kao i o planiranim projektima ovog znanstveno-istraživačkoga i znanstveno-obrazovnoga семинара (научный руководитель: Н. Н. ЗАПОЛЬСКАЯ) usp.: <http://www.slaviachristiana.ru/news.html>.

repertoar toga uglednoga moskovskoga znanstveno-izdavačkoga centra »Indrik«, osnovanoga 1992. g., čija su многа kapitalna izdanja odavno rasprodana.⁵ Staroslavenskome institutu u njegovo je ime poklonila na kraju pravu minijaturnu biblioteku izabranih naslova iz pozamašna popisa dosada izdanih knjiga s područja slavistike.

Prvim u nizu od pet plenarnih predavanja naslovljenim *Введение в хорватскую глаголическую письменность*, Stjepan DAMJANOVIĆ pružio je inspirativan uvod u kompleksno znanstveno promišljanje hrvatske glagoljske pismenosti: od njezinih početaka u XI. st. koji ukazuju i na postojanje (nesačuvanih) pisanih tekstova već u X. st. – pa sve do neuspješnih pokušaja njezine revitalizacije u XIX. st. Obuhvatio je njime i »razdoblje fragmenata« do kraja XIII. st., obilježeno hrvatskom redakcijom staroslavenskoga jezika koji funkcionira i kao književni jezik; potom njezino »zlatno doba« XIV. i XV. st.; procese kulturne marginalizacije u XVI. te rusifikacije, ukrainizacije, odnosno istočnoslavenizacije u XVII. i XVIII. st. Ivanka PETROVIĆ već je naslovom svoga izlaganja »*Slavia Croatica*«. *Hrvatska književnost srednjega vijeka – sljednica i sudionica »Slaviae Cyrillomethodianaе« i literarne civilizacije Zapadne Europe* precizirala бiт znanstvene argumentacije na kojoj temelji uvođenje novog termina: *Slavia Croatica*. Uz postojeće termi-

⁵ Usp.: www.indrik.ru.

ne zapadnih slavista XX. st. na čelu s Riccardom Picchioniom *Slavia orthodoxa* i *Slavia romana* za dosadašnju podjelu jezične i književne srednjovjekovne kulture Slavenâ na dvije kršćanske i literarne civilizacije – upravo zbog kompleksnosti njezine hrvatske glagoljske sastavnice, nesvedive samo i jedino pod pojam *Slavia romana*, uvodi nov naziv: *Slavia Croatica*. U komparativno-analitičkom razmatranju *Počeci staroslavenske jezične kulture. Pet djela* Giorgio ZIFFER sintetizirao je rezultate filoloških, lingvističkih, stilističkih i hermeneutičkih istraživanja 5 književnih tekstova. To su: *Žitije Konstantina-Ćirila, Pohvala sv. Ćirilu*, rasprava *O pismenih Ćrnorisca Hrabra*, *Slovo o zakonu i blagodati* kijevskoga mitropolita Hilariona te *Nikodemovo evanđelje*. Nastali u različitim razdobljima i na različitim slavenskim područjima, no uvijek u doba pokrštavanja slavenskih naroda čijim počecima jezične kulture pripadaju – odlikuju se nekim općim značajkama staroslavenske književnosti. U izlaganju *Хорватская глаголица как алфавит европейского культурного пограничья в Средние века* Анатолий ТУРИЛОВ tematizirao je hrvatsku uglatu glagoljicu (s kraja XIII. do XV. st.) kao alfabet europskoga kulturnog razgraničenja u srednjem vijeku. Oblikovana pod očitim utjecajem srednjovjekovnoga latinskoga pisma, no očuvavši u sebi dio ćirilometodskoga nasljeđa, preobrazila se u simbol samobitnosti hrvatske kulture. Наталья ЗАПОЛЬСКАЯ u kom-

pleksnom je razmatranju *Стратегии описания церковнославянского языка в лингвистических сочинениях XVI–XVII вв.* istraživačku pozornost usmjerila na rekonstrukciju lingvističkih promišljanja crkvenoslavenskoga jezika u lingvističkim radovima XVI.–XVII. st. Kao zone najvećih napetosti lingvističke misli označila je područja slavenskoga kulturno-jezičnoga razgraničenja sa značajkama raznih tipova međusobnih kulturnih utjecaja.

Popodnevni program skupa nastavio se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici svečanim otvorenjem dviju tematskih izložbi, te muzikološko-glazbenom radionicom. Nakon uvodnih pozdravnih govora ravnateljice NSK Dunje SEITER ŠVERKO te predsjednice Organizacijskoga odbora Marice ČUNČIĆ, svoje su izložbene koncepcije ukratko predstavili sami autori. Na izložbi *Glagolitika u NSK* Ivana KOSIĆA bili su predstavljeni originali, faksimili i pretisci 7 glagoljskih rukopisa i 5 tiskanih izdanja: *Petrisov zbornik* (1468.); *Humski brevijar* (XV. st.); prvotisak *Misala po zakonu Rimskoga dvora* iz 1483. g.; najstarija hrvatskoglagojska *Početnica* tiskana u Veneciji 1527. g., te prijepisi kurzivnom glagoljicom: *Vinodolskog zakonika* s početka XVI. st. (prema izvorniku ovoga najstarijega cjelovito sačuvanoga spomenika običajnog prava na hrvatskom jeziku iz 1288. g.), *Istarskoga razvoda* iz 1546. g. (prema predlošku iz 1325. g.), *Vrbničkoga statuta* iz XVI. st. (prema predlošku iz 1388. g.). Željka FINK ARSOVSKI za

izložbeni je postav *Hrvatska rusistika* sabrala 52 izložka koji ukazuju na plodonosnu dvosmjernost hrvatsko-ruskih veza: najznačajnije objavljene monografije, rječnike, periodiku, zbornike radova i prijevode s ruskoga jezika uglednih hrvatskih rusista i slavista.

Nakon razgledavanja izložbi, pozornost sudionika zaokupila je Наталья МОСЯГИНА na tematskoj radionici *Мастер-класс: Основы знаменной нотации*. Već njezin sažeti informativni uvod u osnove znakovne notacije kao najstarijega oblika zapisivanja staroruskih vokalnih liturgijskih napjeva – potaknuo je auditorij na neposredno, aktivno usvajanje predstavljenih vještina njihove vokalne interpretacije.

Programska raznolikost obilježila je i drugi dan skupa u Nadbiskupijskome pastoralnom institutu: jutarnji niz predavanja s lingvističkom i tekstološkom tematskom dominantom, otvorenje još jedne izložbe te popodnevni *Okrugli stol*. Osvrtom na *Tiskane hrvatske glagoljske knjige u 15. i u prvoj polovici 16. stoljeća* Anica NAZOR obuhvatila je 5 hrvatskih glagoljskih inkunabula, 7 izdanja Senjske glagoljske tiskare (1494.–1508.), 2 venecijanska (1527. i 1528.) te 6 riječkih Kožičićevih (1530.–1531.). U izlaganju *Glagoljaška jezič-noliturgijska tradicija u Rijeci u 16. i 17. stoljeću* Sanja HOLJEVAC aktualizirala je napose *Misal hrvački* Šimuna Kožičića Benje iz 1531. g. te rukopisni latinični *Missal hervaski* Jurja Manzina. U središtu pozornosti Milice LUKIĆ i Vere BLAŽEVIĆ KREZIĆ bila je

Rukopisna staroslavenska gramatika Dragutina Antuna Parčića, napose s obzirom na istražene osobitosti njezina ustroja, usmjerenosti tradiciji zagrebačke filološke škole te nazivlja karakterističnoga za hrvatske gramatike XIX. stoljeća. Sadržajno-funkcionalnu strukturu kojom se *Hrvatskoglagoljski grafiti* (temeljni korpus: *Glagoljski natpisi* B. Fučića) izdvajaju kao poseban komunikacijski žanr, Sanja ZUBČIĆ analizirala je u kontekstu pragmalingvističke i lingvistike teksta. Mateo ŽAGAR promišljao je *Noviji okvir glagoljske paleografije*, utemeljen na grafolingvistici, koji omogućuje, između ostaloga, sigurniju ubikaciju nekih najstarijih hrvatskih glagoljičkih tekstova.

Nakon kratke stanke uslijedilo je svečano otvorenje pokretnoga postava izložbe »Anica VLAŠIĆ-ANIĆ ~ *Knjige glagoljaške – kapucinske, karlobaške. Povodom 300-te obljetnice Kapucinskoga samostana u Karlobagu. Karlobag, Kapucinski samostan, od 26. srpnja 2013. g.*«. ⁶ U ime provin-

⁶ Za realizaciju ovoga, kao i stalnoga izložbenog postava u Karlobagu i u Zagrebu, napose su zaslužni ugledni organizatori: Hrvatska kapucinska provincija sv. Leopolda Bogdana Mandića na čelu s provincijalom fra Antom LOGAROM; Staroslavenski institut u Zagrebu i njegova ravnateljica dr. sc. Marica ČUNČIĆ, te Kapucinski samostan sv. Josipa u Karlobagu i njegov gvardijan fra Josip GRIVIĆ. Usp. npr.: Anica VLAŠIĆ-ANIĆ, Najnovija otkrića glagoljice u biblioteci Kapucinskoga samostana u Karlobagu. *Franjevci*

cijala Hrvatske kapucinske provincije sv. Leopolda Bogdana Mandića sa sjeđištem u Zagrebu Ante LOGARE, sve nazočne pozdravio je provincijalni vikar Anto BARIŠIĆ. Sažetim izlaganjem *Книги глаголические – капуцинские, карлобагские*, autorica je potom predstavila izložbenu koncepciju svojih karlobaških otkrića glagoljskih knjiga, rimskih izdanja *Sacrae Congregationis de Propaganda Fide*, od XVII. do XX. stoljeća (većinom misala: *Levakovićeve* iz 1631., *Paštrićeve* iz 1706., *Karamanova* iz 1741., *Parčićeva* iz 1893. i 1905. te *Vajsova* iz 1927.) kao i glagoljskih, latinskih i hebrejskih pergamenata. Izloženi odabir reprezentativnih digitalnih fotografija naslovnih stranica, uvezâ koricâ i hrptova te grafičkih ilustracija (drvorezâ, bakrorezâ i koloriranih grafika) vrsnih europskih majstora-gravera – otvorio je Stjepan DAMJANOVIĆ. U nadahnutu je govoru *O izložbi Anice Vlašić-Anić*,⁷ između ostaloga, istaknuo: »Slike tih knjiga hoće nas podsjetiti na mar onih koji su ih pisali, tiskali, skupljali, kupovali, čuvali vjerujući da time čuvaju nešto vrednije od samih knjiga«.

kapucini u Karlobagu. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa o 300. obljetnici djelovanja franjevacâ kapucina u Lici i Krbavi (1713. –2013.). A. Barišić (prir.). Zagreb – Karlobag: 2014., 217–250.

⁷ Usp. npr.: *UNPI otvorena izložba „Knjige glagoljske – kapucinske, karlobaške“*. <http://www.zg-nadbiskupija.hr/dokumenti/aktualnosti/u-npi-u-otvorena-izlozba-knjige-glagoljske-kapucinske-karlobaske>. [Dostupno od: 23. 10. 2013.]

Tematika popodnevnoga *Okrugloga stola*: »*Problemi slavenske paleografije*«/»*Круглый стол: «Проблемы славянской палеографии»* s raznorodnih je aspekata promišljana i problematizirana najavljenim izlaganjima, od kojih je svako na svoj način potaknulo plodonosnu diskusiju nemaloga broja sudionika. Barbara LOMAGISTRO analizirala je *Uzajamni utjecaj između glagoljice i ćirilice* na zapadnom Balkanu u razdoblju XII.–XV. stoljeća, a Анатолий ТУРИЛОВ u izlaganju *Хорватская глаголица в «Славянской палеографии»* С. М. Кулбакина – hrvatsku glagoljicu u djelu S. М. Kul'bakina *Slavenska paleografija*, koje smatra korisnim komentarom Jagićeva rada *Глаголическое письмо* (u: *Энциклопедия славянской филологии* 3, Санкт-Петербург 1911.). Савва МИХЕЕВ svoj je prilog diskusiji markirao pitanjem *Сколько на Балканах древних глаголических надписей?*, a Mateo ŽAGAR *Minuskulizaciju glagoljice* predstavlja glavnim pokretačem, kako razvoja njezinih funkcionalnih pismovnih inačica, tako i standardizacije hrvatske ugate glagoljice. Marica ČUNČIĆ pozornost je usmjerila na *Trokutastu glagoljicu*, kojom je pisan *Konavoski natpis* iz XI. stoljeća, kao integralan tip glagoljskoga pisma koji se lakše piše, a teže uči i čita od mlađe okrugle glagoljice.

Radni program skupa i trećega se dana odvijao nesmanjenom dinamikom predstavljanja postignutih znanstveno-istraživačkih rezultata i anali-

tičkih spoznaja o hrvatskoj glagoljskoj književnosti. Na primjeru popularnih srednjovjekovnih pripovjednih žanrova (vizijâ, legendi, Marijinih mirakula, apokrifâ i prenjâ) Marija-Ana DÜRRIGL argumentirala je sustav znanstveno-kritičkih prosudbi *O literarnim dosezima hrvatskih glagoljaša*. Andrea RADOŠEVIĆ iznijela je najnovije znanstveno-istraživačke zaključke *O prijepisima glagoljskoga Korizmenjaka* koji su oblikovani zahvaljujući filološkomu i tekstološkomu uspoređivanju, proširenu tzv. brojčanom analizom, četiriju glagoljskih zbirki propovijedi: *Koluničeva korizmenjaka* (1486.), *Greblova kvarezimala* (1498.), *Korizmenjaka III a 19* (15. /16. st.) i *Korizmenjaka iz Oporta* (15. st.). U kompleksnom analitičkom izlaganju *The Oldest Slavonic Version of the Song of Solomon: Translation Choices and Exegesis* Margaret DIMITROVA posvetila se problematici najstarije slavenske verzije *Salomonove Pjesme nad pjesmama*. Lucija TURKALJ izvijestila je *O grčkim i latinskim utjecajima u hrvatskoglagoljskom Fraščićeveu psaltiru iz 15. stoljeća* – kao jedinome hrvatskoglagoljskome psaltiru s komentarom bizantskoga tipa karakterističnim za ćirilčne komentirane psaltire. Ivana ETEROVIĆ promišljala je potom *Sociolingvističke paralele slavenskoga srednjovjekovlja* – s obzirom na funkcionalnu razgraničenost i komplementarnu distribuciju staroslavenskoga jezika i književnoga jezika utemeljena na narodnom idiomu.

Na popodnevnom *Okruglom stolu*: »*Crkvenoslavenska pismenost i jezik XI.–XVII. st.: opće i lokalno*« / *Круглый стол: «Церковнославянская письменность и язык XI–XVII. вв.: общее и локальное»* aktualizirana su četiri kompleksna lingvistička razmatranja s nizom sintetskih prosudbi, popraćena živom diskusijom. U izlaganju *Особенности формирования двух служб одному святому на примере служб на Преставление и Перенесение мощей свт. Николая Мирликийского и служб свв. Стратотерпцем Борису и Глебу* Victoria LEGKIKH analizirala je osobitosti oblikovanja dviju službi jednomu svecu na primjeru službi na Prijenos moći sv. Nikolaja Mirlikijskoga te službi svetih mučenika Borisa i Gleba. Riva EVSTIFEEVA izvijestila je o rezultatima istraživanja hagiološke strategije pri redigiranju građe svetačkoga žitija na primjeru Isaakija Pečerskoga u slavensko-ruskom prologu – u izlaganju *Агиологические стратегии при редактировании житийного материала: Исаакий Печерский в славяно-русском прологе*. Razmatranje Margarite ZHIVOVE, *К проблеме омонимичных святых в восточно-православных календарях: память Ипполита Римского в славянском прологе* aktualiziralo je problematiku homonimnosti svetaca u istočno-pravoslavnim kalendarima, povezanu sa spomenom Ippolita Rimskoga u slavenskom prologu. Milan MIHALJEVIĆ ponudio je na kraju konstruktivan prilog

raspravi *O trojezičnosti hrvatske sred-njovjekovne kulture* – preciziravši da tu nije riječ o trilingvizmu u lingvističkom smislu, već o slavensko-latinskom bilingvizmu sa slavenskom diglosijom, a kasnije triglosijom.

Četvrtoga je dana pozornost auditorija pobudio niz od šest zanimljivih izvješća i rasprava. Vida VUKOJA informirala je *O Rječniku crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije i njegovoj izradi* kao višedesetljenom projektu Staroslavenskoga instituta koji je idejno začet na Četvrtom međunarodnom slavističkom kongresu u Moskvi 1958. g. Marinka ŠIMIĆ sažeto je izvijestila *O Akademijinu brevijaru, hrvatskoglagoljskom rukopisu s konca 14. stoljeća*, za koji je jezičnom raščlambom potvrdila da pripada sjevernoj, konzervativnoj skupini hrvatskoglagoljskih rukopisa. Prema rezultatima istraživanja Katarine LOZIĆ KNEZOVIĆ, *Mlađi jezični utjecaji u hrvatskoglagoljskom Klimantovićevu zborniku I.* zastupljeni su ne samo u pojedinim njegovim dijelovima, već i u cjelini. Usporedbom s ranijim glagoljaškim prijevodima, kao i tekstovima inojezičnih predložaka (Lutherova njemačkoga, Trubareva slovenskoga, te Erazmova i *Vulgatina* latinskoga), Gordana ČUPKOVIĆ istražila je *Konstrukcije s dativom u reformacijskome Novom testamentu iz 1562./1563. g.* Objektom analize Tanje KUŠTOVIĆ bila je *Slavistika Josipa Hamma i njegov »izlet« u rusistiku*, napose 50-ih god. XX. st. – rad na *Općeslavenskom lingvističkom atlasu*

te aktivnost u novoosnovanoj moskovskoj radnoj grupi (S. B. Bernštejna) za slavenske dijalekte u neslavenskim zemljama. S polazištem u uspostavljenoj tipologiji izabranih značajnijih liturgijskih izvora od IX. do XIII. stoljeća, Kristijan KUHAR nastojao je utvrditi *Rimsko i bizantsko u ranom razdoblju slavenske liturgije (do 13. st.)*.

Plodnom razmjenom najnovijih znanstveno-istraživačkih metoda i spoznaja obilovao je i popodnevi *Okrugli stol: »Crkvenoslavenski jezik i slavenski jezici: strukturno-funkcionalne karakteristike« / Круглый стол: «Церковнославянский язык и славянские языки: структурно-функциональные характеристики»*. U znaku inspirativnih poticaja za plodnu diskusiju, nizala su se izlaganja: Marija ШУЛЬГА, *Грамматические оппозиции в славянских языках* – o općem i specifičnom u dinamici gramatičkih opozicija u slavenskim jezicima, napose u ruskom i hrvatskom; Екатерина МИШИНА, *Вопросы глагольного вида в диахроническом аспекте* – o pitanjima određenja slavenskoga glagolskoga vida kao gramatičke kategorije s dijakronijskoga aspekta; Инна ВЕРНЕР, *К истории кодификации категорий притяжательности и одушевленности в церковнославянском и чешском языках XVI–XVII в.* – o povijesnom procesu kodifikacije kategorija prisvojnosti i živosti u crkvenoslavenskom i češkom jeziku 16. i 17. stoljeća; Оксана ГОРБАНЬ, Елена ШЕПТУХИНА, Евгения ДМИТРИЕВА, *Церковнославянский*

язык: общее и локальное в текстах разных жанров – o pristupu kompleksnom opisu crkvenoslavenskoga jezika s aspekata općeg i lokalnog u tekstovima različitih žanrova.

U večernjim satima zainteresiranim je sudionicima skupa ponuđen posjet Gradskom kazalištu Gavella koje im je darovalo repertoarsku izvedbu inscenacije romana F. M. Dostojevskoga *Zločin i kazna* prema dramatizacijskom scenariju redatelja Zlatka SVIBENA. Kratak susret »iza scene« s redateljem, glavnim glumcem Franjom DIJAKOM i ravnateljem Nenadom STAZIĆEM ostat će zapamćen kao inspirativna razmjena mišljenja i priznanje zagrebačkim umjetnicima iz perspektive nesumnjivo zahtjevnih ruskih gledatelja.

Petoga dana trajanja Međunarodnoga znanstvenoga skupa *Glagoljska tradicija u povijesti slavenske pismenosti* jutarnji je program obogaćen širokim dijapazonom kulturoloških tema. Jasna VINCE odabrala je *Hrvatske glagoljske početnice kao odraz kulturnih prilika*: tiskane od 1527. do 1753. g. (pod naslovom *Psaltirь, Bukvarь, Azbukividněkь* itd.) te sastavom srodne im rukopisne početnice. Božo KOVAČEVIĆ svojim je izvješćem *O mojem sudjelovanju u obilježavanju Dana slavenske pismenosti u Moskvi i o glagoljici* živo aktualizirao vlastiti glagoljaško-kulturni angažman u razdoblju svojega veleposlaničkoga mandata u Ruskoj Federaciji od 2003. do 2008. godine. Izlaganjem *От первых открытий до выставки глаголицы из капуцинских мона-*

стырей Anica VLAŠIĆ-ANIĆ osvrnula se na raznorodne aspekte vlastita znanstveno-istraživačkoga angažmana: od terenskih istraživanja i najnovijih otkrića te pokretanja procesa restauracije i konzervacije, do realizacije više autorskih izložbi novoootkrivenih glagoljskih pergamenata i knjiga u kapucinskim samostanima u Hrvatskoj. Ana KOVAČEVIĆ multimedijalno je predstavila fenomen revitalizacije glagoljice u supkulturi i popkulturi (sportu, poduzetništvu, popularnim internetskim servisima i na estradi), gdje je *Neki novi glagoljaši* simbolično obogaćuju vrijednosnim kodovima samosvjesne autentičnosti, originalnosti i otpora. Jedinstvenom modnom revijom najnovije kolekcije odjevnih predmeta kreiranih u *Etno butiku Mara*⁸ na znanstveno-konferencijskoj sceni uprizoreni su, simultano s istoimenim izlaganjem uspješne zagrebačke poduzetnice Vesne MILKOVIĆ, *Hrvatski glagoljski misali kao inspiracija u modnom dizajnu*. Marica ČUNČIĆ ukratko je informirala *O digitalizaciji građe Staroslavenskoga instituta* u okviru projekta *Glagoljska paleografija*, kao dijela programa *Jezična, književna i paleografska istraživanja hrvatske glagoljske baštine*.

Popodnevni posjet svih zainteresiranih sudionika Staroslavenskomu institutu odvijao se kao ugodno druženje nakon sažeta informativnoga izvješća

⁸ Usp. npr.: Tomislav KRISTO, *Modna revija Etno butika Mara*. <http://www.tportal.hr/lifestyle/moda/269021/Slatke-ljetne-haljine-s-etno-detaljima.html>

ravnateljice Marice ČUNČIĆ o njegovoj bogatoj i raznolikoj dosadašnjoj, kao i planiranoj znanstveno-istraživačkoj djelatnosti kako u hrvatskom nacionalnom, tako i u međunarodnom kontekstu.

Popratni su program skupa obogatili vojni izaslanik obrane Republike Austrije, brigadni general Roman E. FISCHER i supruga mu Natalie, večernjim violinskim *GLAGO koncertom* koji su organizirali u svojoj rezidenciji u okviru *Festivala Kvarner*: djelima S. Prokofjeva, H. Léonarda i B. Papandopula u izvedbi Lane ADAMOVIĆ i Ankice ŠOŠA.

Posljednji radni dan skupa odvijao se u Konferencijskoj dvorani Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Nakon srdačnih pozdravnih govora dekana Damira BORASA i predstavnice odsjeka za istočno-slavenske jezike Željke FINK ARSOVSKI, moskovskim znanstvenicima darovani su odabrani naslovi vrijednih izdanja iz znanstveno-obrazovnog repertoara nakladničkih biblioteka Filozofskoga fakulteta. Zahvalivši u ime ravnatelja moskovskoga Instituta za slavistiku Ruske akademije znanosti K. В. НИКИФОРОВА, Наталья ЗАПОЛЬСКАЯ je, kao predstavница znanstveno-izdavačkoga centra »Indrik«, uzvratila Filozofskom fakultetu vrijednim uzdarjem: recentnim ruskim izdanjima s područja slavistike. Nastavnici sa slavističkih odsjeka izvijestili su potom o nastavi slavenskih jezika na tom fakultetu.

Na tematsku raznolikost *Okrugloga*

stola: Aktualni problemi u nastavi slavenskih jezika/Круглый стол: «Актуальные проблемы преподавания славянских языков» uručuje niz od četiriju izlaganja: Ляйсэн АБДУЛХАКОВА, *Явление межславянской интерференции в практике преподавания славянских языков* s osvrtom na pojavu međuslavenske interferencije u praksi predavanja slavenskih jezika; Ольга ШАПКИНА, *Стереотипы в учебниках польского языка как иностранного* o uočenim stereotipima u udžbenicima poljskoga kao stranoga jezika; Екатерина ВУЧКОВИЧ, *Использование русского и английского языков в преподавании сербского языка российским студентам* o uporabi ruskoga i engleskoga jezika u predavanju srpskoga ruskim studentima; te Анастасия ГРАЧИКОВА i Жанна МИХАЙЛОВА, *Особенности преподавания чешского языка российским школьникам* o osobitostima predavanja češkoga jezika ruskim učenicima. Михаела ЛЯУНИНГ i Наталья ФИШЕР animirale su na kraju auditorij koautorskom radionicom originalnih obrazovnih metoda *Русский язык как иностранный*. Zahvalivši svim sudionicima na iznimno uspješnoj međunarodnoj konferencijskoj suradnji, pozivom na svečanu promociju izdanja *Novoga testamenta (I. dio: 1562. g.)* koja je nešto kasnije uslijedila na Filozofskome fakultetu,⁹ radni je dio

⁹ Promocijom novoizdanoga latiničkoga prijepisa glagoljskoga izvornika *Novoga testamenta. I. dio. 1562.* (Priredili: Tanja KUŠTOVIĆ; Vesna BADURINA-

skupa *Glagoljska tradicija u povijesti slavenske pismenosti* zatvorila predsjednica Organizacijskoga odbora Marica ČUNČIĆ.

U popratnome programu za ugledne je sudionike na Filozofskome fakultetu priređena još jedna izložba, izbor iz *Dučana metafora* Stanislava HABJANA i Danijela ŽEŽELJA iz zagrebačke Umjetničke radionice PETIKAT. Anica VLAŠIĆ-ANIĆ predstavila ga je kao inovativni produkt unikatne umjetničke prakse: putujući multimedijски ambijent u kojemu se duboka inspiracija hrvatskom, ruskom i svjetskom književnošću kreativno spaja sa suvremenim likovnim i grafičkim dizajnom.¹⁰

Nedjeljni izlet na otok Krk pod vodstvom Milana Mihaljevića odvijao se u prepoznatljivu, jedinstvenu duhovnu ozračju neiscrpane nadahnutosti ovom *kolijevkom hrvatske glagoljice*: u znaku šarmantnih »fraški glagoljaskih« (Fučić) kojima su znanstvenici

Staroslavenskoga instituta već u autobusu aktualizirali najzanimljivije paleografsko-jezične aspekte drevnih glagoljskih natpisa, posjećenih potom u Omišlju i Vrbniku. Uslijedila je jutarnja Sveta misa s glasovitim glagoljaskim pjevanjem u Omišlju, a potom posjet legendarnomu Jurandvoru kraj Baške, gdje je o *Bašćanskoj ploči* govorio Milan MIHALJEVIĆ, a njezin tekst izgovorio glumac Stjepan BAHERT.

Međunarodni znanstveni skup *Glagoljska tradicija u povijesti slavenske pismenosti / Глаголическая традиция в истории славянской письменности / Glagolitic Tradition in the History of the Slavonic Literacy* prvi je – te po tome već, nesumnjivo – povijesni oblik realizirane konferencijske međunarodne suradnje hrvatskih i ruskih znanstvenika iz triju uglednih znanstvenih i sveučilišnih institucija: Staroslavenskoga instituta iz Zagreba, moskovskoga Instituta za slavistiku Ruske akademije znanosti i Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Riječ je o suradnji koju je potaknula Наталья ЗАПОЛЬСКАЯ kao voditeljica znanstveno-obrazovnog seminara *Slavia Christiana: язык – текст – образ* koji se u suvremeni europski kontekst proizvodnje i oplemenjivanja znanstvenih spoznaja hrabro upisuje novim oblicima djelovanja. Raznorodne oblike i razine planiranja, pripreme i programskog ostvarenja te suradnje promišljao je, obogaćivao i pomno koordinirao Organizacijski odbor u sastavu: Marica ČUNČIĆ (predsjednica), Stjepan DAMJANOVIĆ, Željka FINK-

STIPČEVIĆ i Mateo ŽAGAR / Zagreb: Adventističko teološko visoko učilište; Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Školska knjiga, 2013.), čije je fototipsko izdanje objavljeno 2007. godine – svečano je obilježena 450. obljetnica prvotiska (istodobno glagoljicom i ćirilicom) njegova II. dijela. Usp.: Petar BAŠIĆ, *Novi testament. Bogoslovska smotra* 83, 2014: 893–894. <http://hrcak.srce.hr/115788>; kao i: <http://atvu.org/450-obljetnica-tiskanja-prvog-glagoljskog-novog-zavjeta-na-hrvatskom-jeziku/>

¹⁰ O PETIKAT-u usp.: <https://www.google.hr/search?q=Petikat&ie>.

ARSOVSKI, Ana KOVAČEVIĆ, Tanja KUŠTOVIĆ, Анатолий ТУРИЛОВ, Елена УЖЕНЕВА, Anica VLAŠIĆ-ANIĆ i Наталья ЗАПОЛЬСКАЯ. Sudeći po obilju postignutih rezultata, napose prezentiranih u konferencijskim

izlaganjima, planirano moskovsko izdanje *Zbornika znanstvenih radova* s ovoga skupa očekuje se s primjereno zahtjevnim uzbuđenjem.

ANICA VLAŠIĆ-ANIĆ